

SZÁLLÁSI ÁRPÁD: PUDER SÁNDOR (1899–1955), A PULMONOLÓGUS ORVOSÍRÓ

**Digitalizálták a Magyar Tudománytörténeti Intézet munkatársai,
Gazda István vezetésével.**

A Budapesti Orvosi Kör 1903 február havi ülésén Glück Gyula tartott előadást az orvostudomány és a szépirodalom kapcsolatáról. Mondanivalóját főleg a német és francia nyelven eláradt betűtengerből halásztta ki, mert Lombroso (majd Freud) hullámverő hatására szinte csillapíthatatlanul gyűrűztek az irodalomban és a történelemben az orvosi értelmezések, s Hamlettől Wertherig, Napóleontól Nietzscheig minden „rendkívüli” megkapta az őt megillető utó-patodiagnózist. Glück szerény értekezését a Gyógyászat közlésre érdemesítette.

A szellemi halászat e rokonszenves magányosa hálóját a honi közegbe is belemerítette, s különös örömmel emelte ki Arany János balladaalakjainak csillogó kincsét, nem említve (azaz nem tudva), hogy Petőfi csillagpárja úgymond a Windischmann-féle közkeletű orvosi bűnelmélet hatása alatt állott. Kellő tisztelettel vetette ezt utólag szemére Puder Sándor, aki avatott tollal írt később művelődés- és irodalomtörténeti tanulmányt a medicina és a literatura bella relációiról.

A Windischmann-hatás természetesen mellékes Ágnes asszony és remek balladatársainak a művészi megítélésében, mindenestre érdekesek ezek a támpontra kész aspektusok. Glück előadásából kiérezhető, hogy kedves költőjének a nevéhez köritette az egészet, ám anno 1903 nem állott szerencsére egyedül az orvosok között az ő Arany-rajongásával. Például Pándy Kálmán (szintén a Gyógyászat 1903. évfolyamában) Arany-idézetet tűzött mottóul az egyik kriminálpszichikai tanulmánya fölé, jelezvén a szépirodalom jelenlétét a hazai orvosi szakirodalomban.

Érdekesképpen ebben az esztendőben születtek a világirodalomban olyan patológizálható remekművek, mint Thomas Mann 'Tonio Kröger'-e, avagy Ady Endre 'Szemlélődés' című verse.

A tüdőgyógyász Puder nemcsak bírálója, de élesztgetője, majd továbbfolytatója Glück kezdeményezésének. Ő maga mindkét műzsának hódolt, azaz orvos és író, egyszerre orvosíró volt. Tüdőgyógyászati munkássága feltétlenül méltatásra érdemes, a 'Szépirodalom és orvostudomány' című könyve magyar nyelven az egyetlen ilyen érdemleges összefoglalás, az 'Állapota kielégítő... szubjektív kórtörténet' pedig szépirodalmi értékkel bír, Karinthy Frigyes ajánlotta kiadásra, divatos, témagyanú-oszlató előszó kíséretében.

Szóval a szubjektív kórtörténet nagyon megtetszett Karinthy Frigyesnek, aki akkor még nem sejtette, hogy ő is megjárja-megírja majd a saját kálváriáját nagyszerű koponyája körül. Az 'Állapota kielégítő' a Genius Kiadónál jelent meg 1930-ban, Karinthy előszavával. A parnasszust jelentő 'Nyugat'-ban egy volt medikus, Illés Endre írt róla fenntartásokkal, de azt elismeri, hogy „Puder megírta azt: mi az embernek lenni, s mi az betegnek lenni. S mindezekén túl megírta még azt is: mi az orvosnak lenni.” Jobban tetszett német fordításban Stefan Zweig osztrák írónak, levél tanúskodik róla, hogy tárgyalt a majna-frankfurti Hippokratés kiadóval a könyv megjelentetése érdekében. Az akkor következő barnainges időkben azonban egy írónál már csak egyetlen szempont számított: a származás. Így nemhogy a beajánlott könyv nem jelenthetett meg, de még a világhírű ajánlónak is menekülnie kellett.

Sikere volt viszont Londonban és Amerikában. Mikor a kitűnő tüdőgyógyászt a Vajda János (irodalmi) Társaság a tagjai sorába választotta, székfoglaló előadásának címe ez volt: 'Mit köszönhet az irodalom az orvostudománynak?' Az előadás kibővítve, Győry Tibor előszavával, valamint 'Szépirodalom és orvostudomány' címmel könyv alakban is megjelent. A regős énekektől az orvosi rigmusokig, a fonák nemi ösztönöktől a perdita költészetig, Shakespeare-től Freudig, világnagyságoktól azóta elfelejtettekig tárgyalja a medicina és a literatura egymásba kapaszkodását, az orvosokból lett írókat, a legjobb elmeorvosoknál is pontosabb Dosztojevszkij-féle lélekelemzőket.

A 'Kikapcsolódás-üzemszünet-halál' című élet-halál filozofikus műve 1939-ben jelent meg, az előzőnél kevesebb sikerrel. Ugyanakkor emlékezett meg a 'Gyógyászat'-ban nagy felfedezőjéről és a még felfedezésre váró íróról, Karinthy Frigyesről. Paracelsus-füzete után – amely először a 'Gyógyászat' hasábjain, majd a Vajda János Társaság kiadványában jelent meg – érdeklődése mindinkább a szellem- és az orvostörténet felé terelődött. Paracelsus-füzete a nagy orvosreformátor tudományos jelentőségén kívül főleg Magyary-Kossa, Vámosy István, Szathmáry László és Elekes György ez irányú munkáira utalva Paracelsus magyar vonatkozásaival foglalkozik. Ezek alapján túlzás őt (ahogy a Magyar Életrajzi Lexikon teszi) Paracelsus-kutatónak feltüntetni.

A pulmonológus Puder Sándort szűkebb szakmája számon tartja. Ha szépirodalmi *állapota* emlékezetünkben nem *kielégítő*, érdemes újraolvasni könyveit. Csak ne lennének olyan reménytelenül ritkák és szerfelett beszerezhetetlenek.